

Kruppa Márton*:

Biodiverzitás kredit: zöld „hókuszpókusz” vagy bolygómentő csodafegyver?

Új zöld pénzügyi slágertermék terjedhet el az ENSZ decemberben elfogadott természetvédelmi egyezménye nyomán. A szén-dioxid kvóták kistestvéreként emlegetett 'biodiverzitás kreditek' segíthetnek előteremteni a pénzt ahhoz, hogy ne jussunk a dinók sorsára.

Mióta világ a világ, növény- és állatfajok jöttek és mentek. „Normális” kihalási ütemnek tudósok szerint az tekinthető, ha 100 évente 10 ezer fajból eltűnik kettő. Ez az ütem a Föld történetében eddig öt alkalommal gyorsult be hirtelen, ekkor tömeges kihalás következett be.

A legutóbb 65 millió éve fordult elő ilyen, akkor tűntek el egyebek mellett a dinoszauruszok. Most pedig a hatodik ilyen esemény küszöbén állunk, ugyanis a fajkihalások a normális ütem legalább tízszeresére, de egyes pesszimista becslések szerint százszorosára ugrottak meg. Az ENSZ szerint 8 millió, általunk ismert állat- és növényfajból 1 milliót kihalás fenyeget. Mindez egyetlen faj, a Homo Sapiens miatt.

Harmincra harmincat húznak

Természetpusztításunk olyan mértékű, hogy hiába történne előrehaladás más frontokon, ha így folytatjuk, akkor bolygónk számunkra is élehetlenné válik. Hiába szerelünk napelemet minden tetőre, hiába váltjuk húsimádó étrendünket vegetáriánusra, hiába fejlesztünk újabb vakcinákat. A klímaváltozás, a talajok lepusztulása, de további járványok sem előzhetőek meg anélkül, hogy a természetpusztítást meg ne fékeznénk.

Ez a felismerés vezetett múlt hónapban ahhoz, hogy a világ csaknem 200 országa a kanadai Montrealban több éves előkészület után, egy ENSZ csúcstalálkozó végén elfogadta a 'Kunming-Montreal globális biodiverzitási keretrendszer'. A dokumentum a neve alapján elsőre csak egy általános ENSZ-deklarációnak tűnhet. Ugyanakkor többről van szó. Szakmai körökben az egyezményt a 'természetvédelem Párizsi megállapodásának' becézik, utalva az ENSZ 2015-ös híres klímapaktumára.

Az új megállapodás központi eleme, hogy a kormányok legkésőbb 2030-ra 30%-ra emelik a valamiféle természetvédelmi oltalom alatt álló szárazföldek és tengerek jelenleg 15%, illetve 8% körüli arányát. Ez a hányad Magyarország esetében jelenleg több mint 20%.

Több pénzt válság idején?

A biodiverzitás, azaz az élővilág változatosságának megőrzése döntő részben pénzkérdés. Pénz kell az Amazonas őserdőben a természetvédelmi őrhálózat növeléséhez, a borneói tengerparti mangrove erdők újratelepítéséhez facséméték megvásárlásához vagy éppen a hazánkban is jellemző végtelen szántóföldek megtöréséhez vadvirágos szigetekkel, fasávokkal.

Ilyen „természetalapú megoldásokra” 2021-ben 154 milliárd dollárt fordítottak világszerte az ENSZ környezetvédelmi programja (UNEP) szerint. A szervezet úgy kalkulál, hogy ezt az összeget a most elfogadott biodiverzitási célok teljesüléséhez 8 éven belül fokozatosan meg kellene tripláznia és 2030-ra legalább 484 milliárdra kellene feltornáznia. Összehasonlításképp: ez több mint a teljes 2021. évi magyar GDP 2,5-szerese.

A cél teljesítése nem könnyű feladat válság idején, amikor a legtöbb kormány évtizedek óta nem látott inflációval küzd és a világ sok országában 2023-ban recesszió fenyeget.

Klímavédelem a minta

A megoldást az jelentheti, ha a megemelkedő cechet nem az adófizetőkkel akarjuk kifizettetni, hanem a privát szférával, azaz vállalatokkal, amelyek – anyagi érdekeltség esetén – boldogan emelik ráfordításaikat. A természet alapú megoldások eddig nem különösebben mozgatták meg a céges világ fantáziáját: 2021-ben az ehhez kötődő 154 milliárd dolláros összbefektetésből csupán 26 milliárddal részesedett a privát szféra. A feladat a befektetői étvágy felkeltése és ezzel a ráfordítási arányuk emelése.

Nem irreális cél ez, amennyiben (a biodiverzitáshoz képest több évtizedes előnyben lévő) klímavédelmi törekvések példájából indulunk ki. A San Franciscó-i székhelyű Climate Policy Initiative becslése szerint 2021-ben klímavédelemre 850-940 milliárd USD közötti összeg jutott világszerte, aminek kb. fele privát forrás. Nem véletlen, hogy az ENSZ új biodiverzitási egyezménye kíván építeni a klímavédelmi tapasztalatokra és annak mintájára képzelet el a ráfordítások növelését.

Karbonkredit újratöltve

A decemberben elfogadott biodiverzitási megállapodás 23 „akcióorientált” cél mentén szab meg „sürgős” feladatokat a kormányoknak. Az egyik ilyen cél keretében arra buzdítják a döntéshozókat, hogy segítsék elő „innovatív ösztönző eszközök”, azon belül is nevesítve biodiverzitás kreditek elterjedését.

A biokreditek olyan virtuális árucikkek, amik a szén-dioxid kvóták egyik fajtájának, nevezetesen az 1990-es évek közepe óta létező karbonkrediteknek a továbbgondolt változatai. Elterjedésük még gyerekcipőben jár.

Miben hasonlít ez a két zöld pénzügyi eszközfajta? Mindkét esetben a kreditek mögött projektek állnak, amik valamiféle értéket teremtenek. Ez a karbonkreditek esetében szén-dioxid kibocsátás csökkentésében ölt testet. Ilyen projekt lehet például egy áramhálózattól távol eső somáliai falu kerozinalapú világításának lecserélése napelemes/energiatakarékos rendszerre, ami révén nem csak a bolygó felmelegedése lassul, de nő a lakók várható élettartama, és csökken a rezsijük is.

Biodiverzitási kreditek esetében az érték nem a szén-dioxid-csökkenés – bár mellékesen az is történhet –, hanem egy természetes élőhely pusztulásának megfékezése vagy helyreállítása. Jó példa lehet erre Kolumbiában egy különösen természetgazdag erdőterület védelmének biztosítása. Ilyen projektek jellemzően 2-8 év alatt valósulnak meg. Maga az érdemi rész, azaz a kibocsátáscsökkentés vagy az élőhely helyreállítása ennél rövidebb ideig tart, de szükség van a számítások hitelesítésére is egy harmadik féllel. A folyamat vége, amikor egy szabványgazda szervezet áldását adja a projektre, és kibocsátja a krediteket a projektgazdáknak, aki azt tovább értékesítheti.

A kreditek felhasználásakor egy cég, ország, de egy magánszemély „nyugdíjazza” a kreditet, azaz a bankszámlához hasonló karbonkredit-számláján sztornózza azt. Ez követően a kredit már nem adhatja el, kikerül a forgalomból.

Reklámfogás vagy a jövő szabályozása?

Jellemzően nagyvállalatok vásárolnak karbonkrediteket – és keresnek az elmúlt hónapokban már egyre inkább biodiverzitás krediteket is. Olyan cégek, amelyek demonstrálni kívánják, hogy tesznek az éghajlatváltozás ellen, a természeti sokféleségért és a saját, házon belül végzett erőfeszítéseiken túl is számszerűsíthető környezeti hasznot finanszíroznak. Hogy mennyiben morális elkötelezettség vagy marketing megfontolások állnak a háttérben, az a tényleges lépések alapján derül majd ki.

A GSK brit gyógyszergyártó óriás például bejelentette, hogy az elkövetkező 12 évben 5 dolláros egységáron vásárol biodiverzitás krediteket, 10 dollárért pedig karbonkrediteket egy hondurasi változatos élővilágú erdő megvédésére.

Akármit is gondolunk a vállalatok motivációjáról, a környezeti szempontok figyelembevételét előbb-utóbb egyik cég sem mellőzheti. A szén-dioxid kibocsátásokért, természetrombolásért ma még gyakran önkéntes alapú felelősségvállalás fokozatosan kötelező jellegűvé válik világszerte.

Sokan érzik úgy, hogy érdemes mielőbb készülni a jövőbeni szabályokra, ezzel zökkenőmentessé téve az átmenetet. Ez a felismerés is hajtja a karbon- és biokreditek iránti keresletet.

Miben más még ez két fajta kredit? Alapvető különbség a két piac között, hogy amíg a klímaváltozás esetében igaz az az összefüggés, hogy a világ egyik pontján végrehajtott szén-dioxid csökkentésből a világ másik pontján is ugyanúgy profitálnak, ez biodiverzitás esetében már nincs így. Az atmoszféra felmelegedésének lassítása szempontjából mindegy, hogy hol valósul meg a projekt, ugyanakkor egy indonéz esőerdő kivágását persze nem lehet pótolni fatelepítéssel a Pilisben. Egy orángután család eltűnését nem lehet a pannon gyík populáció növelésével ellensúlyozni, hiába számít ez utóbbi is ritka fajnak.

Az is jelentős különbség a két piac között, hogy amíg a karbonkreditek esetében egyértelmű mértékegysége van a kereskedési egységnek, biodiverzitás kreditek esetében még csak most zajlik a gondolkodás, hogy mi legyen a közös metrika. Egy karbonpiaci projekt esetében egy metán vagy nitrogén-dioxid kibocsátást csökkentő projekt hatása gond nélkül átszámítható 1 tonna szén-dioxidra. Biodiverzitás esetében ugyanakkor nem adja magát egy ilyen egyértelmű kereskedési egység. Miben mérjük a fajgazdagságot?

Koala kreditek

A gondolkodás erről alig egy éve kezdődött el, most viszont az ötletbörzének a montreáli ENSZ csúcs új lendületet adhat. Van olyan cég, ami konkrét fajok után nevezné el a krediteket, és valamiféleképpen azt feleltetné meg a világ másik felén is. Ausztráliában például a Greencollar nevű cég az elkövetkező hónapokban 'koala kreditekkel' kíván előállni. Az elképzelés az, hogy egy ilyen biokredit az erszényes állat élőhelyének egy hektárára vonatkozik majd.

Egy francia cég, a Carbon4 ennél összetettebb modellben gondolkodik és az élőhelyek úgynevezett biodiverzitási eltartó képességére építene. A világon mindenütt meg lehet határozni azt, hogy az adott terület milyen fajokat, milyen populációban képes eltartani. A kreditek e mutató változása alapján járhatnának.

A legötletesebb elgondolás a közgazdaságtan egyik bevált módszertanához, az infláció változását mutató fogyasztói árindexből indul ki. A megvásárolt áruk és igénybe vett szolgáltatások egy

bizonyos kosarának árváltozásához hasonlóan ugyanis a biodiverzitási kosár is egy csokorba szedett, súlyozott mutató változását számszerűsítene. A brit Wallacea Trust módszertana szerint összeálló biokosár ötféle tényezőt - víz-, talaj- és levegőminőséget, illetve beporzási potenciált - figyelne. A kreditek az évente tapasztalt százalékos változások alapján születhetnének meg egy hektárra vonatkoztatva.

Hogy melyik lesz az általánossá váló kredit mértékegység a jövőben, azért már most nagy verseny zajlik. Ausztrália, a Föld 17 'megadiverz' országainak egyike (a világ ismert fajainak 9,6%-ának ad otthont) készülében van egy nemzeti szintű keretrendszer. E tervezetet a kormány karácsony előtt bocsátotta társadalmi vitára és február végéig lehet véleményezni.

Mindeközben az amerikai Verra szabványgazda-szervezet, a karbonkredit piac legnagyobb standardja, dolgozik egy természetvédelmi módszertanon, ami alapján projekteknek biodiverzitás krediteket tud kibocsátani.

Piaci potenciál

A friss erőfeszítések ellenére egyelőre még becslések sem jelentek meg arról, hogy miként futhat fel a biodiverzitás kreditek piaca. Fogódzóként a karbonkreditek piaca vehető alapul, ami az elmúlt évben nagyon nőtt.

A piacon e téren legismertebbnek számító szervezet, az Ecosystem Marketplace statisztikái szerint 2021-ben összesen 2 milliárd dollárt ért el a karbonkredit piac nagysága, ami négyszerese a 2020-as szintnek. Ebbe a karbonkreditek kereskedelmén túl beleszámít a szektorhoz kötődő szolgáltatások értéke is, mint például minősítő intézetek, tanácsadók, brókerek, tőzsdék forgalma. A piac 2022-ben az előzetes számítások szerint a 2 milliárd dolláros szint körül stagnált, ugyanis a háborús, energiaválságos év némileg visszavetette a vállalatok karbonkredit-vásárlási kedvét.

Ezzel együtt a McKinsey elemzői a növekedés folytatására számítanak, amelynek eredményeként 2030-ra akár évi 50 milliárd dollárt is elérheti a karbonkredit piac nagysága 2030-ra. Ez alapján lehet bizakodni abban, hogy a biokreditekben van fantázia a biodiverzitási célok teljesüléséhez hiányzó összegek jórészének előteremtésére.

Kétes kreditek

Bármiféle piaci felfutásának ugyanakkor az alapfeltétele, hogy a rendszer átlátható legyen és kiszűrhetővé váljanak a kétes eredetű, rossz minőségű, megbízhatatlan kreditek.

Márpedig a karbonkredit piac ma aligha átlátható: a jó minőségű projektek mellett nagyon sok a gyenge, sokszor igazolt környezeti értékkel nem bíró kezdeményezés, és az ebből származó karbonkredit. Sok átverésről lehetett tavaly olvasni a sajtóban (még a népszerű brit-amerikai humorista, John Oliver is külön show-t szentelt a kétes karbonkrediteknek).

A rossz tapasztalatok mégsem adhatnak okot arra, hogy egy még kiteljesedőben lévő rendszert egyszerűen lesöpörjünk az asztalról. Annak idején cserekereskedelemtől a pénzre való átállás sem volt zökkenőmentes, sőt, ma is akadnak még bankjegyhamisítók.

A karbon- és biokreditekkel való trükközés sem fog megszűnni teljesen, de a remények szerint a piac érettebbé válásával egyre megbízhatóbbá és átláthatóbbá válnak majd az ügyletek. Ezt elősegítendő, az idén több olyan nagyszabású iránymutatás is megjelenik – egyebek mellett itthon

is az Magyar Nemzeti Bank közreműködésével –, ami irányt szab a jelenleg keszekusza rendszerben.

Bármekkora sikerük is lesz a biokrediteknek, annyi haszonnal biztosan járnak, hogy pénzben kifejezhető értéket adnak a természetnek. Ez alapvető fontosságú ahhoz, hogy vállalatok, kormányok a környezetre gyakorolt hatásokat tisztábban lássák, befektetési döntéseikbe azokat jobban beépíthessék és ezáltal esélyünk maradjon arra, hogy pár millió évvel elnapolhassuk a hatodik kihalási hullámot a Földön.

* A szerző a Magyar Nemzeti Bank Fenntartható pénzügyek főosztályának vezető elemzője

„Szerkesztett formában megjelent 2023. január 25-én a Telex.hu oldalon.”